

İlgili Kanun / Madde
4857 S. İşK/41, 63

T.C
YARGITAY
9. HUKUK DAİRESİ

Esas No. 2025/3595
Karar No. 2025/4600
Tarihi: 20.05.2025

- YER ALTI MADEN İŞÇİLERİNİN HAFTA TATİLİ
- YER ALTI MADEN İŞÇİLERİNİN SAAT ÜCRETLERİNİN 187,5'A BÖLÜNEREK HESAPLANMASI GEREKTİĞİ

ÖZETİ: Sonuç olarak 4857 sayılı Kanun'da veya diğer mevzuatta yeraltında çalışan maden işçilerinin hafta tatilinin en az 48 saat (2 gün) olduğu yönünde bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu durumda yeraltında çalışan maden işçilerinin hafta tatili hakları bakımından esas alınması gereken hüküm, 4857 sayılı Kanun'un 46/1 hükmüdür. Söz konusu hükme göre yeraltı maden işçileri de, 4857 sayılı Kanun kapsamındaki diğer işçilerde olduğu gibi, Kanun kapsamına giren işyerlerinde, tatil gününden önce 63. maddeye göre belirlenen iş günlerinde çalışmış olmaları koşulu ile 7 günlük bir zaman dilimi içinde kesintisiz en az 24 saat dinlenme hakkına sahiptir. Hâl böyle olunca yeraltı maden işçilerinin saat ücretlerinin hesabında; haftalık çalışma süresinin 37,5 saat, haftalık çalışılan gün sayısının ise 6 gün olarak kabulü gerekir. Bu durumda saat ücretinin tespitinde izlenmesi gereken yöntem, haftada 6 gün çalışan ancak haftalık çalışma süresi 45 saat olan bir işçinin saat ücretinin tespitinde dikkate alınan yöntemle aynıdır. Haftalık çalışma süresi 45 saat olan bir işçinin saat başına düşen ücret tutarı; günlük ücret sisteminde günlük ücretinin 7,5'a (7 saat 30 dakika) bölünmesi (45:6=7 saat 30 dakika), aylık ücret sisteminde ise

aylık ücretinin 225'e bölünmesi suretiyle bulunur. Haftalık çalışma süresi 37,5 saat olan yeraltı maden işçisi bakımından da saat ücreti; günlük ücret sisteminde günlük ücretinin 6,15'e (6 saat 15 dakika) bölünmesi (37,5:6=6 saat 15 dakika), aylık ücret sisteminde aylık ücretinin 187,5'a bölünmesi suretiyle tespit edilmelidir.

Bölge Adliye Mahkemesi kararı davalı vekili tarafından temyiz edilmekle; kesinlik, süre, temyiz şartı ve diğer usul eksiklikleri yönünden yapılan ön inceleme sonucunda, temyiz dilekçesinin kabulüne karar verildikten ve Tetkik Hâkimi tarafından hazırlanan rapor dinlendikten sonra dosyadaki belgeler incelenip gereği düşünüldü:

I. DAVA

Davacı vekili dava dilekçesinde; Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Teftiş Kurulu Başkanlığının 29.09.2022-14.10.2022 dönemine ilişkin yaptığı teftiş sonucu 14.10.2022 tarihli tutanağın düzenlendiğini ve teftiş sonrasında bir kısım eksikliklerin tespit edildiğinden söz edilerek fazla çalışma ücreti farklarının ödenmesi gerektiğinin aynı tarihte tebliğ edildiğini, müvekkili Şirket tarafından yeraltı çalışmasında istihdam edilmiş tüm personelin çalışma sürelerinin yasal düzenlemelere uygun şekilde günlük 7,5 saat ve haftada 5 gün olmak üzere toplam 37,5 saat olarak belirlendiğini, işyerindeki çalışma düzeninin hem mevzuata hem de geçerli toplu iş sözleşmesine göre belirlenip uygulandığını, iş müfettişi tarafından fazla çalışma ücretine yönelik hesaplamada, farazi olarak haftanın 6 günü yeraltı çalışması yapılmış gibi değerlendirme yapılarak saat ücreti tespitinde haftalık çalışma süresi olan 37,5 saatin 6 güne bölümü sonucu ortaya çıkan 6,25 saatin günlük çalışma süresi olarak kabul edilmesinin zorlama ve hakkaniyete aykırı olduğunu iddia ederek öncelikle işçilerin fazla çalışma ücretlerinin eksik ödendiği tespitinin tedbiren durdurulmasına, 14.10.2022 tarihli tutanağın 4. maddesinin 4857 sayılı İş Kanunu'nun (4857 sayılı Kanun) 91/3 hükmü gereğince itirazları doğrultusunda hukuka aykırı olduğunun tespiti ile iptaline karar verilmesini talep etmiştir.

II. CEVAP

Davalı vekili cevap dilekçesinde; dava konusu yapılan tutanağın son tutanak olmayıp bildirim mahiyetinde olduğunu, doğmamış bir işlem için dava açıldığını, davanın açılmasında hukuki yarar bulunmadığını, yapılan teftişte davalı işyerinde yeraltında çalışan işçilerin bir hafta 5 gün 37 saat 30 dakika, bir hafta 6 gün 45 saat çalıştığının belirlendiğini, bu durumda yeraltında çalışan maden işçilerinin haftanın 6 günü 45 saat çalıştıkları haftada 7 saat 30 dakika fazla çalışma yaptıklarının tespit edildiğini, davalı işyerinde fazla çalışma zamlı saat ücreti hesaplama formülünün günlük ücretin 7,5 saate bölünmesi ile bulunduğunu ancak 4857 sayılı Kanun'un 63.

maddesinde "Genel bakımdan çalışma süresi haftada en çok kırkbeş saattir. Aksi kararlaştırılmamışsa bu süre, işyerlerinde haftanın çalışılan günlerine eşit ölçüde bölünerek uygulanır. Yer altı maden işlerinde çalışan işçilerin çalışma süresi; günde en çok yedi buçuk, haftada en çok otuz yedi buçuk saattir." şeklinde hüküm mevcut olduğunu, buna göre işçilerin 37 saat 30 dakika olan çalışma süresinin haftanın çalışılan günlerine dağıtımında sadece günlük 7 saat 30 dakika sınırı olduğunu, ayrıca haftada 5 gün sınırı bulunmadığını, bu durumda yeraltında çalışan işçilerin çalışma süresinin haftanın 6 gününe eşit dağıtılması hâlinde çalışma süresinin günlük 6,25 saat olduğunu, çalışma süresinin haftanın 5 gününe dağıtıldığında ise günlük 7 saat 30 dakika olduğunu, yeraltı maden işlerinde çalışan bir işçinin haftalık çalışma süresi 37,5 saat olduğundan aylık 187,5 saate bölünerek saatlik birim ücretinin hesaplanacağını, haftalık çalışma süresi 45 saat olan bir işçinin ise saatlik ücretinin aylık ücretinin 225 saate bölünmesi ile bulunacağını, işçinin haftalık çalışma süresini beş veya altı gün çalışarak doldurabileceğini, bu durumda yeraltı maden işçilerinde çalışan bir işçinin haftalık çalışma süresi 37,5 saat olduğundan buna bağlı olarak saatlik birim ücretinin hesaplanması, bu ücretinde saat başına düşen miktarının yüzde yüzden az olmamak üzere artırılarak belirlenmesi ve işçilerin fazla çalışma ücret farklarının hesaplarına ödenmesi gerektiğinin tespit edildiğini, bu tespitlerin somut verilere dayandığını, davanın haksız ve mesnetsiz olduğunu savunarak davanın reddini istemiştir.

III. İLK DERECE MAHKEMESİ KARARI

İlk Derece Mahkemesinin yukarıda tarih ve sayısı belirtilen kararı ile; yeraltı maden işlerinde çalışan işçilerin günde 7,5 saatten haftanın 5 günü 37,5 saat çalışacakları, akabinde 2 gün tatil yapacakları ancak yaptıkları bu tatil günlerin de ücret tahakkukuna hak kazanacakları, bu sebeple yer altı maden işçilerinin aylık çalışma sürelerinin de günlük çalışma süresi olan 7,5 saatin 30 günlük çalışma tutarı olan 225 saate eşit olduğu, bu değerlendirme ışığında, ücreti günlük olarak belirlenen yer altı maden işçilerinin saatlik ücretleri belirlenirken günlük ücretlerinin 7,5 saate bölünmesi, ücreti aylık olarak belirlenen yer altı maden işçilerinin saatlik ücretleri belirlenirken günlük ücretlerinin 225 saate bölünmesi gerektiği görüş ve kanaatine varıldığı, bu değerlendirmeye göre; ücretleri günlük olarak tayin edilen yeraltı maden işçilerine ödenen fazla çalışma ücretlerine ilişkin işçilerin saat ücretlerinin, günlük ücretlerinin 6,25 saate bölünmesi ile bulunacağına ilişkin İş Teftiş Kurulu raporundaki değerlendirme ile ücretleri aylık olarak tayin edilen yeraltı maden işçilerine ödenen fazla çalışma ücretlerine ilişkin işçilerin saat ücretlerinin, aylık ücretlerinin 187,5 saate bölünmesi ile bulunacağına; bu sebeple, işçilerin fazla çalışma ücretlerinin 4857 sayılı Kanun'a aykırı olarak eksik ödendiğine ilişkin İş Teftiş Kurulu raporundaki değerlendirmenin 4857 sayılı Kanun'daki düzenlemenin sözü ve özüne göre yapılan değerlendirmeye uygun düşmediği gerekçesiyle davanın kabulü ile davacı işyerinde çalışan işçilerin fazla çalışma ücretlerinin 4857 sayılı Kanun'un 41. maddesine aykırı olarak hesaplandığı

yönündeki teftiş raporundaki tespitlerin ve buna istinaden düzenlenen 14.10.2022 tarihli tutanağın iptaline karar verilmiştir.

IV. İSTİNAF

İlk Derece Mahkemesinin yukarıda belirtilen kararına karşı süresi içinde davalı vekili tarafından istinaf başvurusunda bulunulması üzerine, Bölge Adliye Mahkemesinin yukarıda tarih ve sayısı belirtilen kararı ile; Yargıtay 9. Hukuk Dairesi genel içtihatlarında genel denetim sırasında yapılan müfettiş tespitlerine karşı dava açılmasında hukuki yararın bulunduğu kabul edildiği, 4857 sayılı Kanun'un 63. maddesinde genel çalışma sürelerinin düzenlendiği, buna göre; normal haftalık çalışma süresinin 45 saat olduğu, yeraltı maden işlerinde çalışan işçilerin çalışma süresinin ise günde en çok 7,5 saat, haftada 37,5 saat olarak düzenlendiği, 4857 sayılı Kanun'un 41. maddesine göre aynı Kanun'un 42. ve 43. maddelerinde sayılan hâller dışında yeraltı maden işçilerine fazla çalışma yaptırılmayacağı, 42. ve 43. maddelerinde sayılan hâllerde fazla çalışma yaptırılırsa da 37,5 saati aşan her 1 saat fazla çalışma için verilecek ücretin normal çalışma ücretinin saat başına düşen miktarının %100'den az olmamak üzere artırılması suretiyle ödeneceği, bu düzenlemelerle yeraltı maden işinde çalışan işçilerin 7 günlük bir zaman dilimi içinde kesintisiz en az 48 saat hafta tatili kullanmalarının sağlanmasının amaçlandığı; bu sebeplerle ücreti günlük olarak belirlenen yeraltı maden işçilerinin saatlik ücreti belirlenirken günlük ücretlerinin 7,5 saate bölünmesi; ücreti aylık belirlenen yeraltı maden işçilerinin saat ücretleri belirlenirken 225 saate bölünmesi gerektiği yönündeki Mahkeme kabulünün isabetli olduğu gerekçesiyle davalı vekilinin istinaf başvurusunun esastan reddine karar verilmiştir.

V. TEMYİZ

A. Temyiz Sebepleri

Davalı vekili temyiz dilekçesinde;

Cevap dilekçesi ile yargılama aşamasındaki itirazlarını tekrar ederek kararın bozulmasını istemiştir.

B. Değerlendirme ve Gerekçe

Uyuşmazlık, 4857 sayılı Kanun'un 92/3 hükmü kapsamında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Teftiş Kurulunca düzenlenen tutanağın iptali isteminin yerinde olup olmadığına ilişkindir.

4857 sayılı Kanun'un "Çalışma süresi" kenar başlıklı 63. maddesinin ilgili hükümleri şöyledir:

" Genel bakımdan çalışma süresi haftada en çok kırkbeş saattir. Aksi kararlaştırılmamışsa bu süre, işyerlerinde haftanın çalışılan günlerine eşit ölçüde bölünerek uygulanır. (Ek cümle: 10/9/2014-6552/7 md.; Değişik cümle: 4/4/2015-6645/36 md.) Yer altı maden işlerinde çalışan işçilerin çalışma süresi; günde en çok yedi buçuk, haftada en çok otuz yedi buçuk saattir.

Tarafların anlaşması ile haftalık normal çalışma süresi, işyerlerinde haftanın çalışılan günlerine, günde onbir saati aşmamak koşulu ile farklı şekilde dağıtılabilir. Bu halde, iki aylık süre içinde işçinin haftalık ortalama çalışma süresi, normal haftalık çalışma süresini aşamaz.

Denkleştirme süresi toplu iş sözleşmeleri ile dört aya kadar artırılabilir. (Ek cümle: 6/5/2016-6715/3 md.) Turizm sektöründe dört aylık süre içinde işçinin haftalık ortalama çalışma süresi, normal haftalık çalışma süresini aşamaz; denkleştirme süresi toplu iş sözleşmeleri ile altı aya kadar artırılabilir.

..."

4857 sayılı Kanun'un "Fazla çalışma ücreti" kenar başlıklı 41. maddesinin ilgili hükümleri şu şekildedir:

" Ülkenin genel yararları yahut işin niteliği veya üretimin artırılması gibi nedenlerle fazla çalışma yapılabilir. Fazla çalışma, Kanunda yazılı koşullar çerçevesinde, haftalık kırkbeş saati aşan çalışmalardır. 63 üncü madde hükmüne göre denkleştirme esasının uygulandığı hallerde, işçinin haftalık ortalama çalışma süresi, normal haftalık iş süresini aşmamak koşulu ile, bazı haftalarda toplam kırkbeş saati aşırsa dahi bu çalışmalar fazla çalışma sayılmaz.

Her bir saat fazla çalışma için verilecek ücret normal çalışma ücretinin saat başına düşen miktarının yüzde elli yükseltilmesi suretiyle ödenir.

....

Yer altında maden işlerinde çalışan işçilere, bu Kanununun 42 nci ve 43 üncü maddelerinde sayılan hâllerde haftalık otuz yedi buçuk saati aşan her bir saat fazla çalışma için verilecek ücret, normal çalışma ücretinin saat başına düşen miktarının yüzde yüzden az olmamak üzere arttırılması suretiyle ödenir."

4857 sayılı Kanun'un "Hafta tatili ücreti" kenar başlıklı 46. maddesinin ilgili hükmü ise şu şekildedir:

"Bu Kanun kapsamına giren işyerlerinde, işçilere tatil gününden önce 63 üncü maddeye göre belirlenen iş günlerinde çalışmış olmaları koşulu ile yedi günlük bir zaman dilimi içinde kesintisiz en az yirmidört saat dinlenme (hafta tatili) verilir."

Somut olayda iptali istenen İş Teftiş Kurulu Başkanlığının 14.10.2022 tarihli tutanağının fazla çalışma zamlı ücretlerinin hesabına ilişkin hususlar başlıklı 4. maddesinde özetle; işyerinde haftalık çalışma süresi 45 saat olan işçilerle haftalık çalışma süresi 37,5 saat olan işçilerin saatlik ücretleri hesaplanırken günlük ücretin 7,5 saate bölüdüğü, 4857 sayılı Kanun'un 63. maddesinde yeraltı maden işlerinde çalışan işçilerin çalışma süresinin günde en çok 7,5 haftada en çok 37,5 saat olarak düzenlendiği, bu düzenlemeye göre işçilerin 37 saat 30 dakika olan çalışma süresinin haftanın çalışılan günlerine dağıtımında sadece 7 saat 30 dakika sınırı olduğu ayrıca haftada 5 gün sınırı bulunmadığı, Kanun'da yeraltında çalışan işçiler için hafta tatilinin ayrıca en az 2 gün belirlenmemiş olup normal işçilerdeki gibi olduğu, bu durumda yeraltında çalışan işçilerin normal çalışma süresinin haftanın 6 gününe eşit dağıtılması hâlinde çalışma süresinin günlük 6 saat 15 dakika olduğu,

çalışma süresinin haftanın 5 gününe eşit dağıtılması hâlinde ise günlük 7 saat 30 dakika olduğu, yeraltı maden işlerinde çalışan bir işçinin haftalık çalışma süresinin 37,5 saat olduğu, buna bağlı olarak aylık ücret 187,5 saate bölünerek saatlik birim ücretin hesaplanacağı, haftalık çalışma süresi 45 saat olan bir işçinin ise saatlik ücretinin aylık ücretinin 225'e bölünmesi ile bulunacağı, işçinin haftalık çalışma süresini beş günde mi yoksa altı günde mi doldurduğunun işçinin birim ücretini değiştirmeyeceği, işyerinde de yeraltı maden işlerinde çalışan bir işçinin haftalık çalışma süresinin 37,5 saat olduğu gözetilerek saatlik birim ücretinin hesaplanmak suretiyle işçilerin fazla çalışma ücret farklarının hesaplarına ödenmesi gerektiği tespit edilmiştir.

Uyuşmazlık konusu iptali istenen tutanak içeriği ve davacı işveren beyanına göre davalı işyerinde yeraltında çalışan maden işçilerinin fazla çalışma yaptıkları takdirde işçilerin saatlik ücretinin günlük ücretin 7,5 saate bölünmesi sureti ile bulunduğu, bu itibarla yeraltında veya yer üstünde çalışan işçiler arasında fazla çalışmaya esas saatlik ücretin tespitinde bir ayrıma gidilmeden günlük ücretlerin 7,5 saate bölündüğü anlaşılmaktadır. Davacı vekili 4857 sayılı Kanun'un, yeraltında çalışan maden işçileri için günlük 7,5, haftalık 37,5 saat çalışma esası öngören 63/1 hükmünde ve bu hükmün madde gerekçesinde yeraltında çalışan maden işçilerine haftada 2 gün hafta tatili sağlanması amacının güdüldüğünü iddia etmiştir. Buna göre somut olayda davacı işveren, yeraltı maden işçilerinin haftalık çalışma süresi olan 37,5 saati, haftalık çalışılan gün sayısı olan 5'e bölerek günlük çalışma saatini 7,5 saat olarak belirledikten sonra günlük ücretin de 7,5 saate bölümü ile ortaya çıkan saatlik ücretlerine göre hesaplanan fazla çalışma ücretlerini ödemiştir. Ne var ki işverence yapılan bu uygulama yerinde değildir.

Öncelikle belirtmek gerekir ki 6645 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un (6445 sayılı Kanun) 36. maddesi ile 4857 sayılı Kanun'un 63/1 hükmüne ikinci cümle olarak eklenen "Yer altı maden işlerinde çalışan işçilerin çalışma süresi; günde en çok yedi buçuk, haftada en çok otuz yedi buçuk saattir." şeklindeki düzenlemenin madde gerekçesinde "...Böylece, bu işçilere yedi günlük bir zaman dilimi içinde kesintisiz en az kırksekiz saat hafta tatili sağlanması amaçlanmıştır...." ifadelerine yer verilmiştir. Aynı şekilde 4857 sayılı Kanun'un yeraltı maden işçilerinin fazla çalışma ücretini düzenleyen 41/10 hükmünü değiştiren 6645 sayılı Kanun'un 34. maddesinin "Kanun ile, çalışma süresinden sayılan haller dahil, yer altında çalışan maden işçilerine haftada iki gün hafta tatili sağlanması amacıyla günlük çalışma süresi en çok yedibuçuk saat, haftalık çalışma süresi ise en çok otuzyedibuçuk saat olarak belirlendiğinden, bu değişikliğe uyum sağlanması amacıyla madde ile, 4857 sayılı Kanunda gerekli değişiklik yapılmıştır." şeklindeki madde gerekçesinde yeraltı maden işçileri bakımından 2 gün hafta tatilinden söz edilmiş ise de ilgili maddelerde bu anlama gelebilecek bir metne yer verilmiş değildir.

Diğer taraftan işverenin haftalık çalışma süresi olan 37,5 saati, haftanın 5 gününe bölmek suretiyle kurduğu çalışma sisteminde haftada 48 saatlik dinlenme gerçekleşebilecektir. Nitekim somut olayda davacı işverenin uygulaması da bu yöndedir. Ancak bu tür bir uygulamada Kanun'da öngörülen haftalık kanuni dinlenme süresi değişmediğinden, fazla çalışma ücreti hesabına esas alınması gereken saat ücretinin belirlenmesine esas alınacak süre etkilenmez.

Sonuç olarak 4857 sayılı Kanun'da veya diğer mevzuatta yeraltında çalışan maden işçilerinin hafta tatilinin en az 48 saat (2 gün) olduğu yönünde bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu durumda yeraltında çalışan maden işçilerinin hafta tatili hakları bakımından esas alınması gereken hüküm, 4857 sayılı Kanun'un 46/1 hükmüdür. Söz konusu hükme göre yeraltı maden işçileri de, 4857 sayılı Kanun kapsamındaki diğer işçilerde olduğu gibi, Kanun kapsamına giren işyerlerinde, tatil gününden önce 63. maddeye göre belirlenen iş günlerinde çalışmış olmaları koşulu ile 7 günlük bir zaman dilimi içinde kesintisiz en az 24 saat dinlenme hakkına sahiptir. Hâl böyle olunca yeraltı maden işçilerinin saat ücretlerinin hesabında; haftalık çalışma süresinin 37,5 saat, haftalık çalışılan gün sayısının ise 6 gün olarak kabulü gerekir. Bu durumda saat ücretinin tespitinde izlenmesi gereken yöntem, haftada 6 gün çalışan ancak haftalık çalışma süresi 45 saat olan bir işçinin saat ücretinin tespitinde dikkate alınan yöntemle aynıdır. Haftalık çalışma süresi 45 saat olan bir işçinin saat başına düşen ücret tutarı; günlük ücret sisteminde günlük ücretinin 7,5'a (7 saat 30 dakika) bölünmesi ($45:6=7$ saat 30 dakika), aylık ücret sisteminde ise aylık ücretinin 225'e bölünmesi suretiyle bulunur. Haftalık çalışma süresi 37,5 saat olan yeraltı maden işçisi bakımından da saat ücreti; günlük ücret sisteminde günlük ücretinin 6,15'e (6 saat 15 dakika) bölünmesi ($37,5:6=6$ saat 15 dakika), aylık ücret sisteminde aylık ücretinin 187,5'a bölünmesi suretiyle tespit edilmelidir.

Mahkemece Kanun'da açıkça düzenlenmediği hâlde, salt ilgili düzenlemelerin bağlayıcı olmayan madde gerekçelerinden yola çıkılarak yeraltı maden işçilerinin haftada 2 gün hafta tatili hakkına sahip olduğu ve bu kabule göre de işverence yeraltı maden işçilerinin fazla çalışma hesabına esas saat ücretinin doğru belirlendiği sonucuna varılması isabetsizdir.

Açıklanan maddi ve hukuki olgulara göre dava konusu İş Teftiş Kurulu Başkanlığınca düzenlenen 14.10.2022 tarihli tutanağın 4. maddesinde yer alan günlük fazla çalışma ücretlerinin eksik ödendiğine dair tespitlerin mevzuat hükümlerine uygun olduğu anlaşıldığından yazılı gerekçeyle davanın kabulüne karar verilmesi hatalı olup bozmayı gerektirmiştir.

VI. KARAR

Açıklanan sebeplerle;

1. Temyiz olunan, İlk Derece Mahkemesi kararına karşı istinaf başvurusunun esastan reddine ilişkin Bölge Adliye Mahkemesi kararının ORTADAN KALDIRILMASINA,

2. İlk Derece Mahkemesi kararının BOZULMASINA,
Dosyanın kararı veren İlk Derece Mahkemesine, bozma kararının bir
örneğinin kararı veren Bölge Adliye Mahkemesine gönderilmesine,
20.05.2025 tarihinde oy birliğiyle karar verildi.